

OBSAH

Předmluva	11
Poděkování	13
1 PSYCHOLOGIE JAKO VĚDNÍ OBOR	15
1.1 Cíle psychologie	16
1.2 Předmět studia psychologie z hlediska jejich hlavních směrů	18
1.2.1 Biologický přístup	19
1.2.2 Behavioristický přístup	20
1.2.3 Psychodynamický přístup	21
1.2.4 Fenomenologický přístup	22
1.2.5 Gestalt (tvarová) psychologie	23
1.2.6 Kognitivní přístup	24
1.2.7 Kulturní přístup	25
1.2.8 Závěr	26
1.3 Dělení psychologických oborů	26
1.3.1 Teoretické obory	27
1.3.2 Praktické obory	29
1.4 Etické problémy soudobé psychologie	33
1.4.1 Etika psychologických výzkumů s lidskými účastníky	37
1.4.2 Etika psychologických výzkumů se zvířaty	40
2 ZÁKLADNÍ POJMY OBECNÉ PSYCHOLOGIE	42
2.1 Popis základních psychických jevů	43
2.1.1 Základní psychologické kategorie	43
2.1.2 Základní psychické fenomény	44
2.2 Konstrukty a mentální reprezentace	47
2.3 Modely lidské psychiky	49
2.3.1 Psychodynamické modely	49
2.3.2 Modely zahrnující spirituální dimenzi	51
2.3.3 Kognitivní modely	52
2.3.4 Jiné současné modely	53
3 VĚDOMÍ A NEVĚDOMÍ	55
3.1 Vědomí	55
3.1.1 Obtížnost dané problematiky	55

3.1.2	Filosofické vymezení problematiky vědomí	57
3.1.3	Vývoj psychologického zkoumání vědomí	60
3.1.4	Definice základních pojmů	61
3.1.5	Funkce vědomí	62
3.1.6	Změněné stavy vědomí	64
3.1.7	Neurologické výzkumy a teorie vědomí	65
3.1.8	Kognitivní teorie vědomí	70
3.2	Nevědomí	71
3.2.1	Freudovo pojetí vědomých a nevědomých procesů	72
3.2.2	Různá pojetí nevědomí	73
3.2.3	Podvědomí, předvědomí, nevědomí	74
3.3	Svobodná vůle	75
3.4	Pozornost	77
3.4.1	Typy pozornosti	78
3.4.2	Vlastnosti pozornosti	81
3.4.3	Selektivní pozornost	82
3.4.4	Řízené a automatické zpracování informací	85
3.4.5	Poruchy pozornosti	86
3.5	Spánek a snění	87
3.5.1	Cyklus bdění a spánku	88
3.5.2	Průběh spánku	89
3.5.3	Snění	94
3.5.4	Poruchy spánku	98
4	SENZORICKÉ PROCESY	100
4.1	Obecná charakteristika smyslových orgánů	101
4.1.1	Rozdílový práh	102
4.1.2	Teorie nestability podnětových prahů	105
4.1.3	Transdukce	106
4.2	Smyslové orgány	107
4.2.1	Zrak (vizuální smysl)	108
4.2.2	Sluch (auditivní smysl)	115
4.2.3	Čich (olfakce)	118
4.2.4	Chuť (gustace)	121
4.2.5	Kožní smysly	122
4.2.6	Proprioreceptory	126
5	VNÍMÁNÍ	129
5.1	Teorie percepce	129
5.1.1	Konstruktivní percepce	129
5.1.2	Přímé vnímání	130
5.1.3	Empirické ověřování teorií vnímání	130
5.2	Organizace percepčního pole	132
5.2.1	Zákony organizace percepčního pole	133
5.2.2	Detektory rysů v mozkové kůře	136
5.3	Rozpoznávání	137
5.3.1	Transpozice	137
5.3.2	Analýza rysů	138
5.3.3	Analyticko-syntetické teorie	138
5.3.4	Procesy postupující shora–dolů	139

5.4	Prostorové vidění	142
5.4.1	Monokulární vodítka	142
5.4.2	Binokulární vodítka	143
5.5	Vnímání pohybu	144
5.5.1	Vnímání skutečného pohybu	144
5.5.2	Vnímání zdánlivého pohybu	145
5.6	Stálost (konstantnost) vnímání	146
5.6.1	Stálost tvaru	147
5.6.2	Stálost barvy	147
5.6.3	Stálost jasu	147
5.6.4	Stálost velikosti	148
5.7	Percepční iluze	149
5.8	Individuální rozdíly ve vnímání	152
5.8.1	Percepční očekávání	152
5.8.2	Kognitivní styl	153
5.8.3	Motivace	154
5.8.4	Osobnost jako celek	155
5.8.5	Percepční obrana	156
5.9	Vliv předběžných podnětů na vnímání („priming“)	157
5.9.1	Nevědomý sémantický „priming“	157
5.9.2	Nevědomé afektivní preference	158
6	UČENÍ	159
6.1	Geneticky naprogramované typy učení	160
6.1.1	Habituace (přivykání)	161
6.1.2	Senzibilizace (zcitlivění)	161
6.1.3	Imprintace (vtiskování)	162
6.1.4	Explorační chování	164
6.2	Klasické podmiňování	165
6.2.1	Načasování podmiňování	166
6.2.2	Procesy provázející klasické podmiňování	167
6.2.3	Klasické podmiňování u lidí	169
6.2.4	Klasické podmiňování z evolučního hlediska	170
6.2.5	Klasické podmiňování z kognitivního hlediska	172
6.2.6	Možnosti a meze klasického podmiňování	174
6.3	Operantní (instrumentální) podmiňování	174
6.3.1	Thorndikeův zákon efektu	175
6.3.2	Skinnerovy výzkumy operantního podmiňování	176
6.3.3	Procesy provázející operantní podmiňování	177
6.3.4	Pozitivní posílení (zpevnění)	178
6.3.5	Negativní posílení (zpevnění)	181
6.3.6	Trest	183
6.3.7	Rozdíly mezi klasickým a operantním podmiňováním	185
6.3.8	Operantní podmiňování z evolučního hlediska	185
6.3.9	Operantní podmiňování z kognitivního hlediska	186
6.4	Učení vhladem	188
6.5	Teorie sociálního učení	189
6.6	Internalizační procesy	190

7 PAMĚŤ	193
7.1 Modely paměti	196
7.1.1 Senzorická neboli ultrakrátká paměť	196
7.1.2 Krátkodobá paměť	198
7.1.3 Pracovní paměť	202
7.1.4 Úrovně zpracování informací	202
7.2 Dlouhodobá paměť	203
7.2.1 Organizace údajů v dlouhodobé paměti	205
7.2.1.1 Explicitní paměť	205
7.2.1.2 Implicitní paměť	211
7.2.2 Dětská amnézie	215
7.2.3 Zkreslování vzpomínek	217
7.3 Zapomínání a jeho příčiny	223
7.3.1 Teorie rozpadu pamětních stop	224
7.3.2 Účelné zapomínání	225
7.3.3 Teorie interference	225
7.3.4 Represe	227
7.3.5 Teorie ztráty vodítek	229
8 IMAGINACE	230
8.1 Historický úvod	230
8.2 Definice základních pojmů	232
8.3 Kognitivní přístup k imaginaci	234
8.3.1 Představivost a paměť	234
8.3.2 Paiviova teorie dvojího kódování	237
8.3.3 Analogová škola	239
8.3.4 Eidetické představy	245
8.3.5 Imaginace ve vztahu k jazyku	246
8.3.6 Imaginace jako kognitivní proces	248
8.4 Psychodynamické teorie imaginace	249
8.4.1 Psychoanalytické pojetí imaginace	249
8.4.2 Ontogenetické kořeny lidské tvořivosti	251
8.4.3 Fantazie z hlediska Jungovy analytické psychologie	252
8.4.4 Denní snění	253
8.4.5 Některé produkty lidské fantazie	256
8.4.6 Možnosti psychoterapeutického využití lidské imaginace	259
9 MYŠLENÍ	262
9.1 Aristotelovy formy myšlení	264
9.2 Pojmy	265
9.2.1 Druhy pojmů z hlediska různých teorií	265
9.2.2 Neurčité pojmy v psychologii	268
9.3 Myšlenkové operace	268
9.3.1 Heuristické operace	270
9.4 Usuzování	273
9.4.1 Induktivní usuzování	273
9.4.2 Deduktivní usuzování	276
9.4.3 Úsudek na základě analogie	279
9.5 Rozhodování	280
9.5.1 Heuristika reprezentativnosti	281

9.5.2	Heuristika založená na dostupných informacích	283
9.5.3	Heuristika „ukotvení“ a přizpůsobení	283
9.5.4	Efekt kognitivního rámce	284
9.6	Faktory ovlivňující řešení problémů	285
9.6.1	Porozumění problému	286
9.6.2	Dřívější učení	287
9.6.3	Odbornost	290
9.6.4	Tvořivost	294
9.7	Konekcionismus	300
9.8	Magické myšlení	302
9.8.1	Smysluplné koincidence	303
10	JAZYK A MYŠLENÍ	305
10.1	Jazyk	305
10.1.1	Sdílení vlastnosti přirozených jazyků	306
10.1.2	Základní lingvistické pojmy	307
10.1.3	Znaky a symboly	311
10.2	Myšlení a řeč	312
10.2.1	Teorie Jeana Piageta	313
10.2.2	Teorie Lva Vygotského	314
10.2.3	Teorie Jeroma Brunera	315
10.2.4	Hypotéza jazykové relativity	316
11	MOTIVACE	319
11.1	Sebezáchovné motivy	320
11.1.1	Motivy zajišťující přežití jednotlivce	321
11.1.1.1	Hlad	322
11.1.1.2	Žízeň	327
11.1.2	Teorie drivů a homeostatické regulace	329
11.1.3	Motivy zajišťující přežití druhu	331
11.1.3.1	Sexuální motivy	331
11.1.3.2	Poskytování a přijímání rodičovské péče	343
11.1.4	Teorie motivů zajišťujících přežití druhu	348
11.1.4.1	Teorie instinktů	348
11.1.4.2	Motivace z hlediska sociobiologie	351
11.1.4.3	Motivace z hlediska evoluční psychologie	354
11.2	Stimulační motivy	357
11.2.1	Teorie optimální úrovně aktivace	357
11.2.2	Potřeba proměnlivých sensorických podnětů	358
11.2.3	Teorie protikladných procesů	360
11.3	Komplexní teorie motivace	361
11.3.1	Teorie pudů	361
11.3.2	Murrayho teorie potřeb	365
11.3.3	Maslowova hierarchie potřeb	368
11.4	Sociální motivy	371
11.4.1	Výkonová motivace	372
11.4.2	Potřeba afiliace – sdružování	376
11.4.3	Potřeba moci	380
11.5	Některé individuální psychické motivy	382
11.5.1	Potřeba sebeurčení	382

11.5.2 Svobodná vůle a vzdor	385
12 EMOCE	386
12.1 Tělesná složka emocí	387
12.1.1 Fyziologický doprovod citových prožitků	387
12.1.2 Mozkové koreláty lidských citů	390
12.2 Výrazová složka emocí	395
12.2.1 Výzkumy primárních emocí	396
12.2.2 Sociální modifikace expresivní složky emocí	397
12.3 Cítění	399
12.3.1 Obecné dimenze citového prožívání	400
12.3.2 Obecné charakteristiky citových projevů	401
12.3.3 Fenomenologický popis lidských citů	405
12.3.4 Citové vztahy	412
12.4 Teorie emocí	417
12.4.1 Fyziologické teorie emocí	417
12.4.2 Kognitivní teorie emocí	425
12.4.3 Evoluční teorie emocí	429
12.4.4 Jiné současné teorie emocí	431
12.5 Funkce emocí v psychickém dění	431
12.6 Úvod do psychoanalytických teorií afektu	433
12.6.1 Pojetí afektů a citových vztahů v díle Sigmunda Freuda	434
12.6.2 Afekty a obranné mechanismy	437
Literatura	443
Jmenný rejstřík	459
Věcný rejstřík	463